

mezi sebou. Číslice, smluvené mezi Mac Donaldem a Hooverem loni na podzim v Americe, bude možno pro nejbližší dobu zachovati, poněvadž Francie, aby nezanechala zlé vůle, bude ochotna *zvolniti tempo svých novostaveb*, takže Anglie se neocitne v nebezpečí, že by byla ve svém rozsahu loďstva dostižena, po případě spojením dvou nejbližších loďstev předstižena. *Standard* dvou mocí aspoň pro Evropu považuje anglická admirálita za nezbytný.

Indická nespokojenost projevila se konečně dramatickým způsobem. Už prosincový národní kongres v Lahore usnesl se na zahájení nepřátelství, poněvadž jeho ultimatum na povolení dominiálního statusu nebylo dodrženo. Nejrepresentačnější postavou indického nacionalismu je posud *Mahatma Gandhi*, kterému se také podařilo vtisknouti aspoň první periodě indické revoluce ráz svého *kviestického učení*. Domnívá se, že uvede anglické panství v Indii ad absurdum prostým *odpíráním poslušnosti* zákonům a jakékoliv kooperace s anglickými úřady. Tento bojovný nástup zahájil *symbolickým gestem přímého dobývání soli* z vody mořské, aby tak paralysoval státní monopol prodeje soli v Indii. Vláda, která je v rukou osvětěného a umírněného lorda *Irwina*, zaujala vůči postupu Gandhího stanovisko vyčkávací, nechce ho omezovat v jeho agitaci a nezákonné skutky, jichž se jeho stoupenci budou dopouštět, chce trestat pohud možno jako pouhé přestupky. Domnívá se, že tím vezme vlastně Gandhímu nejúčinnější zbraň z rukou, překazí mu, aby se stal mučedníkem a vyvolával po celé zemi rozhořčení a sympatie s revolucí. Tato taktika jest jistě v zásadě dobře myšlena, poněvadž čelí Gandhímu jeho vlastními prostředky. Je velmi pochybno, zdali se při různorodosti indického obyvatelstva a ohromné rozlehlosti země podaří, aby trpný odboj Gandhistů nabyl rozsahu, který jedině mohl by ho učiniti povážlivým. Mnohem pravděpodobnější je, že se hnutí zvrhne v místní násilnosti, které mu vezmou obecný mravní základ. Bude však třeba vyčkati delší doby, nežli si bude možno utvořiti přibližný obraz o situaci a vyhlídkách emancipačního hnutí. Současně se snahou o udržení své autority a pořádku v Indii snaží se anglická správa dospěti k *vypracování projektu ústavní reformy*, který by našel souhlas všech umírněných živlů. Anglická parlamentní komise, která pod vedením liberálního poslance *Simona* již dva roky indickou otázkou studuje, připravila svojí zprávu a nyní jde jen o to získati v indickém národním shromáždění stranu dosti vlivnou, která by byla ochotna na jejím podkladě spolupracovat. Takovouto stranu bude patrně nutno vytvořiti, což se však může podařiti teprve tenkrát, až nynější ofensiva Gandhího bude odražena.

Dr. Rudolf Procházka.

LITERATURA.

J. U. DR. JAROSLAV KREJČÍ: ZÁKLADNÍ PRÁVA OBČANSKÁ A ROVNOST PŘED ZÁKONEM, Praha 1929, str. 215.

Spis tento jest rozdělen na dva díly: díl první (A) jedná o základních právech občanských vůbec, díl druhý (B), mnohem obsáhlejší, o rovnosti občanů zvláště.

Spisovatel nejprve v hlavě I. probírá historický a ideový podklad základních práv občanských. »Základní úprava poměru individua ke státní moci směřující k tomu, aby jednotlivci byla zaručena určitá míra svobody proti zásahům státní moci a zapovídající proto státní moci zasahovati do sféry vyhrazené volnosti individua, jest typicky pozitivně právním zjevem«, praví spisovatel, se kterými se setkáváme v ústavním zákonodárství států jak monarchických, tak i republikánských. Úhrnné označení předpisů upravujících tuto látku jest »základní práva občanů« nebo prostě »práva občanů«. Úprava této látky poukazuje na jakýsi společný původ; avšak sporné jest, který jest tu původní pramen, zda americké bills of rights, či francouzské Prohlášení práv člověka a občana z r. 1789. Spisovatel uvádí zde náhledy různých státovědců o této věci a dospívá k závěru, že Američanům přísluší nesporná zásluha o to, že první dovedli theoretické požadavky o poměru jedince k moci státní vtělit v psané právo a počin Francouzů, byť i nikoli zcela původní, jest mimořádně významný a zasloužilý tím, že se stal vzorem kulturním státům až do dnešní doby.

Hlava II. jest nadepsána: právní povaha základních práv občanských. Spisovatel vykládá zde kriticky názory různých státovědců francouzských, německých i československých na tato práva a vyslovuje také své stanovisko. Podle něho jest pochybné kvalifikovati paušálně základní práva jako akademické výroky bez normativního významu. Jest sice pravda, že tyto t. zv. katalogy práv obsahují mnohdy ustanovení, kterým lze sotva přisuzovati zvláštní normativní význam, avšak jest rovněž pravda, že v nich jsou obsaženy také velmi významné právní věty. Nelze tudíž práva tato posuzovati již předem s nějakou předpojatostí. To platí zejména také o tolik sporné zásadě rovnosti před zákonem, kterou se spisovatel v druhé části spisu zvláště obírá.

Druhá část spisu (B) jedná, jak již bylo řečeno, o rovnosti. V kapitole I. probírá se zásada rovnosti v soustavě základních práv. Zajisté všeobecná zásada rovnosti byla stanovena již v prohlášení práv státu Massachusetts v r. 1780, ale pokud významu zásady rovnosti se týče, nejobsáhlejší a nejurčitější jsou nejstarší (revoluční) texty francouzské. Také novodobé ústavy evropské se přidržují v převážně většině vzorů francouzských. U nás zásada rovnosti byla pojata do hlavy šesté v § 128 ústavní listiny. Ovšem předpis tento mluví jen o státních občanech, avšak spisovatel nepochybuje o tom, že zásada rovnosti před zákonem zde vyslovená platí i pro cizince, poněvadž tu nejde o zvláštní předpis menšinový, nýbrž o všeobecné základní právo; názor ten jest zajisté správný s výhradou, jak sám spisovatel praví, práv politických, a podle mínění referentova práv jazykových. Zásada rovnosti se projevuje ještě v celé řadě zvláštních předpisů ústavní listiny, které se týkají různých oborů právních.

Hlava II. jest nadepsána: rovnost přirozená a rovnost právní; rovnost absolutní a rovnost relativní. Jest přirozené, že zásadu rovnosti všech občanů nebo obyvatelů státu stanovenou právním řádem nelze chápati jinak, než zásadu stejných práv občanů neboli rovnost v právu; zavést rovnost přirozenou právním řádem nelze. Naproti tomu jest však rovnost právní myslitelná buď jako rovnost absolutní nebo jako rovnost relativní. Absolutní rovnost právní se omylem někdy směšuje s rovností přirozenou. Důsledek této absolutní rovnosti jest, že by nebylo dovoleno právnímu řádu, aby bral jakýmkoli způsobem zřetel na přirozené a skutečné rozdíly, což by bylo ovšem paradoxon rovnosti. Odtud, mluvili ústavní listiny o rovnosti před zákonem, nelze v tom spatřovati prohlášení absolutní rovnosti, nýbrž jen rovnosti relativní. Avšak i pojem relativní rovnosti právní dlužno blíže vymeziti. O to se pokusily theorie i soudnictví s různým zdarem. Spisovatel uvádí zde nyní názory různých státovědců německých, francouzských i českých, kteří se věcí tou obírali.

Kap. III. jedná o rovnosti formální a rovnosti materiální. Rozlišování toto zavedl švýcarský státovědec Burckhardt. Podle něho jest formální nerovnost vnitřní rozpor, ve kterém jest nařízení právo stanovící nebo právo aplikující s některým jiným nařízením o téže věci, tudíž rozpor zákonodárství nebo aplikace práva s sebou samým. Materiální nerovnost jest rozpor opatření právo stanovícího s právem správným (spravedlností) nebo opatření právo aplikujícího s pozitivní právní větou, které bylo užití. Formálně právně nerovné jest, co nelze konstruovati, materiálně právně nerovné jest, co nelze odůvodniti. Dopouští se tudíž formální právní nerovnosti úřad aplikující právo tehdy, když vyloží a použije jednou tak, jednou jinak stejné pozitivně právní normy za stejných skutečných předpokladů t. j. aniž by skutečně existující rozdíly skutkové podstaty (a nějaký rozdíl najde se tu vždy) byly vzaty v úvahu k odůvodnění odchýlného právního posouzení. Připustí-li rozhodující úřad rovnost skutkových okolností, nemůže bez porušení formální rovnosti vydati odchýlné rozhodnutí. Prakticky důležitější jest podle Burckhardta nerovnost materiální. Zákonodárce (tím rozuměti sluší každý pravotvorný úřad) proviní se nespravedlivostí tím, že měří rozdílnému rovným nebo rovnému nerovným, jinými slovy tím, že použije určité právní věty jen na jednu kategorii případů, kdežto s jinými stejnorodými případy nakládá právně jinak (neodůvodněné rozlišování) nebo naopak tím, že použije téže věty na rozdílné druhy případů, nepřihlížeje k jejich různorodosti, t. j. že nerozlišuje tam, kde jest rozlišovati. Materiální rovnost může býtí však porušena také při aplikaci pozitivních právních předpisů.

Proti tomuto rozlišování byly však vzneseny vážné námitky. Spisovatel uvádí zde názory jednot

livých těchto státovědců, přikloňuje se k nim a projevuje souhlas s tím, že pokus o rozlišování mezi formální a materiální právní rovností jest neplodný a tříděním tohoto pojmu se dále neobírá.

Kap. IV. jest nadepsána: zásada rovnosti před zákonem a funkce orgánů státních. Proti různým názorům o účinnosti a závaznosti této zásady pojímá spisovatel ustanovení o rovnosti před zákonem jako bezprostředně působící normu, která zavádí relativní rovnost právní t. j. ruší nerovnosti v právu neslučitelné s relativní rovností právní a zapovídá zákonodárci vydávati zákony činící takové nerovnosti; ovšem platnost této záповědi nutno rozšířiti také na orgány aplikace práva, rozhodují-li podle volného uvážení.

Kap. V. jedná o zásadě rovnosti před zákonem jako právním pravidlu pro orgány zákonodárné. Spisovatel probírá zde práva: francouzské, švýcarské, americké, německé, rakouské a československé a uvádí zde názory státovědců příslušným právem se obírajících. Pokud zvláště práva československého se týče, jest spisovatel přesvědčen, že větu ústavní listiny: »všichni státní občané jsou si před zákonem plně rovni« nelze logicky vykládati jinak, než že se věta ta obrací především na zákonodárce a teprve ve druhé řadě na orgány aplikace práva. »Nezáleží na tom«, praví spisovatel doslovně, »zda ústava, chce-li stanoviti určitou směrnicí pro obsah zákonů, obrací se přímým příkazem na normotvorný subjekt, nebo zda tak činí nepřímou tím, že stanoví určité pravidlo pro obsah zákonné normy. V obojím případě jest zákonodárce stejně vázán«. Po této stránce jest důvodová zpráva (vládní) k ústavní listině, když praví, že jest zde vyjádřena zásada rovnosti a že provedení této zásady sluší přenechati zvláštním zákonům, v rozporu se zněním § 106 odst. 1. úst. listiny.

Pojem právní rovnosti nelze ovšem přesně určit. Možno stanoviti jen určité vůdčí zásady, podle nichž dlužno posuzovati, zda byla zásada rovnosti v daném případě zachována nebo porušena; v této otázce nejde jen o zjištění určitého rozlišovacího znaku, nýbrž také o jeho odůvodněnost. A aby bylo lze tuto odůvodněnost posouditi, jest třeba hledati věčný vztah rozlišovacího znaku s podstatou nebo účelem upraveného poměru. »Je-li tento rozlišovací znak v rozumném vztahu k vnitřnímu účelu upraveného poměru, pak můžeme říci, že i diferenční právní nakládání, upínající se na rozdílné skutkové podstaty, odlišené podle onoho rozlišovacího znaku, jest odůvodněné.« Zda rozlišovací znak jest odůvodněn čili nic, určuje povaha látky. Jest jisté, že rozlišovacích znaků může býti voleno velké množství a jest rovněž nepochybné, že úsudek o vztahu určitého rozlišovacího znaku k určité látce může býti měnlivý. Z toho důvodu »jest nemožné, aby pozitivní právní řád vyčerpávajícím způsobem určit, za kterých předpokladů jednotlivé rozlišovací znaky mohou býti důvodem k rozlišování skutkových podstat a k navázání právních rozdílů na takto provedené rozlišování. Proto může také právní řád vysloviti jen všeobecnou zásadu právní rovnosti a vytknouti nanejvýše jen příkladmo některé rozlišovací znaky, sociálně i politicky významné, které pravidelně možno prohlásiti za neodůvodněné takřka se všeobecnou platností t. j. ve vztahu ke všem myslitelným materiím«. Jako takové neodůvodněné rozlišovací znaky vytýká naše ústava rasu, jazyk, náboženství, pohlaví, rod a povolání. Z toho jest patrné, že každé právní rozlišování určované libovůlí, právě tak jako zrovnoprávnění založené na libovůlí, jest porušením zásady rovnosti. Může však býti provedeno také právní rozlišování, které sice nelze označiti jako libovolné, které však není dostatečně odůvodněné. Hranice mezi právním rozlišováním libovolným a jen neodůvodněným jest ovšem velmi mlhavá a nepřilíš praktická.

Kap. VI. jest nadepsána: zásada rovnosti před zákonem jako právní pravidlo pro orgány aplikace práva. Otázka tato není tak sporná jako otázka platnosti této zásady jako právního pravidla pro zákonodárce. Až na některé výjimky se všeobecně uznává, že zásada rovnosti víže správu i soudnictví a to nejen tam, kde jde o akty zákonné vázanosti, nýbrž i tam, kde jde o akty vydané podle volného uvážení. Spisovatel zde také uvádí názory jednotlivých státovědců francouzských, švýcarských, i německých i judikaturu švýcarskou, francouzskou, americkou, německou, rakouskou i československou.

Kap. VII. (poslední) jedná o právních zárukách rovnosti před zákonem. Jest přirozené, že zásada rovnosti před zákonem může míti jen tehdy praktický význam, když její zachovávání jest také zaru-

čeno účinnou právní ochranou. Tato ochrana může být dána jen soudy. Rovnost před zákonem může být porušena akty jednak moci zákonodárné, jednak moci výkonné, jednak i moci soudcovské. Jest tudíž myslitelná soudní ochrana proti nerovnostem způsobeným zákony nebo nařízeními a konkrétními akty správy nebo justice.

Při zákonech může jít jen o ochranu proti zákonům obyčejným, nikoli také proti zákonům ústavním. Avšak i při zákonech obyčejných jest soudcovská kontrola možná jen tam, kde zákony ústavní mají větší moc vízící než zákony obyčejné, tudíž jen v soustavě ústav ztrnulých. Po této stránce lze uvést tyto hlavní formy soudcovské kontroly:

1. Určitý soud jest příslušný rozhodovati o stížnostech jednotlivců proti porušení ústavních práv občanů zákony a má právo, uzná-li stížnost za odůvodněnou, dotčený zákon zrušiti. Takovou funkci vykonává švýcarský spolkový soud, jde-li o zákony kantonální.

2. Jest tu zvláštní ústavní soud, kterému přísluší rozhodovati o ústavnosti zákonů vůbec a rušiti zákony protiústavní. Do této skupiny patří ústavní soud v republikách Československé a Rakouské.

3. Soudce rozhoduje o určité konkrétní právní věci má právo a povinnost odmítnouti aplikaci protiústavního zákona na případ, o který jde a na který se zákon vztahuje. Tak jest tomu v Severoamerické Unii a v nejnovější době i v říši Německé.

Právní řády některých států výslovně vylučují soudcovské zkoumání zákonů. Tak jest tomu ve Švýcarsku, pokud jde o zákony spolkové.

Proti nařízením, která porušují zásadu rovnosti, jest právní záruka dána v širokém právu soudů zkoumati platnost nařízení. Soud rozhoduje o určitém případě nepoužije na tento případ protizákonného nebo protiústavního nařízení. Z této zásady jsou však četné výjimky.

V oboru aplikace práva jest tu soudcovská ochrana proti aktům správy, které porušují zásadu rovnosti. Tato ochrana může být organizována různým způsobem.

1. Určitý soud jest příslušný rozhodovati o stížnostech proti porušení práv ústavou zaručených správními úřady (právo švýcarské: spolkový soud, právo rakouské: ústavní soud, právo československé: nejvyšší správní soud).

2. Jest vybudováno správní soudnictví, takže před správními soudy lze naříkati protiprávní akty správy (Francie, Rakousko).

3. Řádné soudy poskytují také ochranu proti aktům správy (Severoamerická Unie).

To jest v nejhrubších obrysech obsah knihy.

Jméno spisovatele není ve státovědecké literatuře naší jménem neznámým. Naopak lze vším právem tvrditi, že má již svůj zvuk. A touto knihou dokázal spisovatel nanovo, že v naší státovědecké literatuře má již dobré své místo. Kniha tato svědčí o nevšední pílí. Spisovatel s obsáhlou znalostí státovědecké literatury domácí a cizí, ale zajisté také cizí judikatury, spojuje dobrý postřeh a bystrost úsudku, neobmezuje se na to reprodukovati jen náhledy druhých spisovatelů, nýbrž staví se k těmto náhledům kriticky a vyslovuje také názory vlastní, které svědčí o značné samostatnosti v řešení různých státovědeckých otázek. Jest plně oprávněno tvrzení, že kniha tato znamená značné obohacení české literatury státovědecké.

Dr. Bohumil Baxa.

BIBLIOGRAFIE.

ČESKÁ.

- Beneš (Jiří)*. — Reparace a Československá republika. Vínohrady, Mladé Proudy 1930. 31 str. 1'20.
- Cicvárek (R.)*. — Holandská východní Indie. III. díl. Praha, Unie 1930. 286 str. 27'—.
- Clemenceau (Georges)*. — Demosthenes. Přel. Ota Dubský. Praha, Pol. Klub Nár. dem. 1930. 145 str.
- Českoslovenští evangelíci T. G. Masarykovi*. V Praze, Kalich 1930. 235 str.
- Domov za války*. Díl. II. 1915. Red. Alois Žipek. Praha, Pokrok 1930. 444 str. 80'—.
- Đurovič (Ján)*. — Náboženstvo T. G. Masaryka. Lipt. Sv. Mikuláš, Tranoscius 1930. 48 str.
- Hromádka (Josef Lukl)*. — Masaryk. Praha, YMCA 1930. 242 str.